

zító munka: teljességre magunkban kell tovább folytatnunk, aki ezt nem tudja, annak Renn nem mondott semmit. Aki azonban regénynél többet tart a kezében az megértheti a cím mélyebb értelmét. Renn puritán realizmusa mást nem adhat: ez és ennyi a helyzet, tégy róla, hogy megváltozzon. Reménysugarat nem adok, a változást nem csoda hozza és nem márról holnapra. Ha akarod menj ki a hóra és „járd be sivel a tájat. „Néha lustálkodni is lehet, de ez a lustálkodás erőgyűjtés.“ Mire? „A mai hipernacionalizmus a legjobb uton van, hogy tönkretegy a nemzetet. Tehát slusz az ilyen nacionalizmussal“. Ennyi a tanulság. Ez is mintha csak véletlenül siklott volna ki ilyen hangosan Renn száján. Az ő puritanizmusa még ennyit sem bír el. A férfiasság, a változtatni muszáj ebben a regényben mindennél szuggeralóbb szemérmességgel dolgozik. A puritán realizmus csak így közelíthet a valósághoz: a ponyvaregényhez.

A regény: történelem, mert a történelem mai valósága — ponyvaregény. A ponyvaregény-valóság igazi tükörképei, konzerválói, egyre jobban ezek az állásfoglalásból kiinduló, morális gyökerű és puritán-adottságú regények lesznek. Regények, melyeknek tanúszerere kétségtelen, de amelyek ugyanakkor magukban hordozzák az ítéletmondás gyökerét, minden igaz történelmi forrásmű kihámozható lényegét.

Fábry Zoltán

ZISCHKA ÚJ KÖNYVE. A világgazdasági összefüggések eme kitűnő ismerőjétől és ismertetőjétől új könyv jelent meg: Wissenschaft bricht Monopole (Goldmann Verlag, Leipzig, 1936.). A könyv, mint azt a kiadó reklámszalagja tudatja, a német négyéves terv tudományos és gazdasági háttérét ismerteti. A könyvvel kapcsolatban is felmerül a cím, mint kérdés: megtöri-e vajjon a tudományos nivó a hitlerizmus muzsájának monopóliumát? Látni fogjuk: van tendencia a könyvben, viszont, mert a tendencia a lényegtől különválasztható, a könyv hasznos, mert bővíti a gazdasági látókört és betekintést ad a mai tudomány anyagépítésébe.

Monopólium annyi, mint egyeduralmi helyzet. A modern élethez szükséges nyersanyagok világában mindenekelőtt a trópusoknak van kizárólagos uralmuk. Az autók négyötöd része az USA-ban készül, de az autóhoz szükséges gummi angol és holland kézben van (Hátsó India, Malakka, Holland India). Az autóhoz szükséges benzin is néhány kézben van. Az USA a világ kőolajának felét fogyasztja el, de a világ kőolajkészletének csak egyhatedét mondhatja magáénak. A kőolaj 3 nagyhatalom kezében van: a Royal Dutch-Shell angol és holland, valamint angol a perzsa és mezopotámiai olaj java is. Amerikai a Standard Oil (Rockefeller) csoport. Végül a harmadik olajhatalom Oroszország. Pedig olajra tér át mind több és több hajó. Míg 1913-ban csak a világhajópark 2,5%-a tüzelt olajjal, ma ez a szám 46%-ra emelkedett. Trópusok monopóliuma a kávé, tea, kakao, a fűszerek. Gyapjút csak Délafrika, Délamerika, Ausztrália szolgáltat, és a gyapotot is csak bizonyos területeken lehet termelni. Németországban pl. mindeme nyersanyagok nem teremnek.

Mint előző könyveiben, úgy itt is Z. detektívregényekre emlékeztető izgalmas stílusban írja le a nyersanyagokért folyó harcokat. A gyarmatokkal nem bíró Németország elvégre megengedheti magának, hogy rámutasson: milyen rablóromantikájú, brutális, kegyetlen harccal szerezték meg a gyarmati nagyhatalmak nyersanyagterületeiket. A nádcukor megszerzése éhínséget jelentett Cubának, vagyont az amerikai nagytőkének. A gummi a braziliai benszülöttek kihalásához vezetett és a belga Kongo emberfogyasztó meghódításához. Ismeretesek a szégyenletes módszerek, amelyeket a nagyhatalmak a magántőke haszná érdekében alkalmaztak, de nem árt ismételni, hogyan lopta el (a szó szoros értelmében) Anglia

a braziliai hevea-fa (gummifa) magját és ültette el Ceylonban, hogy' semmisítse meg így a braziliai gummiegyeduralmat, hogy' harcol egymással a két olajtröszt — a Standard és a Royal Dutch, — hogy szitanak ezek felváltva forradalmakat a Közép- és Délamerikai államokban, hogy saját embereiket juttassák hatalomra, akik nekik adják a kőolajkoncessziókat. 1922 és 1932 közt időről időre olyan különböző irányú politikusok, mint Henry de Jouvenel, MacDonald, Vorosilov foglalkoztak egy USA-Anglia háború lehetőségével — a kőolaj miatt.

De a tudomány felveszi a harcot, hogy a nyersanyagban szegény országokat ellássa anyaggal, hogy a világot felszabadítsa a trópikusok és a gyarmati nagytőke uralma alól. A chile-salétrom uralmát megtörte a levegőből kivont nitrogén előállítás. (Haber tanárnak eme találmánya nélkül Németország nem tudta volna a háborút négy éven át folytatni. Viszont elhallgatja Z., hogy Haber tanár nemrégén emigrációban halt meg.) A nádcukor uralmát és így Cuba és Jáva monopóliumhelyzetét már a múlt században megtörte két német vegyész eljárása, amellyel a répából állítottak elő cukrot. Ma pedig Dr. Bergius találmánya alapján fából is képesek — megfelelő vegyi eljárás alkalmazásával — cukrot előállítani. A fa különben is nélkülözhetetlen a vegyiparban: festék és gyógyszer készül a fa anyagából, a fagázzal hajtott autók üzemi költsége pedig lényegesen kisebb a benzinnel hajtott autókénál. A faanyagból készült műselyem felveszi a versenyt a pamutárúval. Az olasz „lanital“, a soványtejből készült gyapjuszerű műanyag még javításra szorul, mert rugalmasság és oldhatatlanság dolgában a gyapju alatt marad. Viszont az I. G. Farbenindustrie Buna nevű műanyaga, ha kétszer drágább is, mint a természetes gummi, kétszer olyan élettartamu, mert kopási szilárdsága megfelelően nagyobb és oldhatatlansága is nagyobb, mint a természetes gummié. A szénből pedig az ugyancsak Dr. Bergiustól származó eljárás alapján az óriási arányú *Leuna Werke* hidrálással benzint állít elő, ami óriási kalórianyereség. Míg a szénrel hajtott gőzgépek hatásfoka csak 15%, addig az olajtüzelésé 90%. A tudomány nemcsak meglevő természetes anyagok pótlására szolgáló vegyületeket állít elő, hanem új anyagokat is épít fel. Bár a pótanyagok ára nem mindig olcsóbb a meglevő természetes anyagokénál, Z. szerint idővel meg fog szűnni ez a hátrányos árkülönbség. A tudomány megszünteti a gyarmati nagyhatalmak uralmát a nyersanyagokkal el nem látott országokon, a tudomány haladása odavezet majd, hogy mindenkinek bőven jut minden, megszűnik a szegénység. A német vegyészeti diadalra jutásával meg fog szűnni a kizsákmányolás ingere, a természetadta lehetőségek megsokszorozása boldog és elégedett életet nyújt majd, és nem is kerül sor ebben az általános jólétben háborúra, ha az egész világ a békés és építő Németország példáját követi. — Így mondja Z.

Nyilvánvaló, hogy ebből a különben élvezetes olvasmányt nyújtó könyvből könnyűszerrel ki lehet választani a propagandisztikus részt. Amit Z. a német szintetikus eljárásokról ír, azt állítása szerint egy kiváló német vegyész bírálta felül, hihető tehát, hogy a közöltek helyesek. Kiderül azonban a könyvből az is, hogy — amint az előre volt látható — mind e módszerek alkalmazása révén sem képes Németország teljesen önellátásra. Továbbra is trópusi termék marad pl. a tea, kávé, kakaó, stb. Zsir, vaj és tojás behozatalára ezentúl is rászorul a német birodalom, ön, mangán és nikkal pedig nem pótolható más fémmel, holott ezek a fémek különösen hadfelszerelési okokból fontosak. Németország csak egyharmadát olajszíkségletének képes belföldön előállítani, a többi behozza, amint hogy az ércek kétharmada is behozatal. Ami azonban éppen a szín-

etikus nyersanyagok előállítására szempontjából fontos: Németország kénytelen fabehozatalát jelentékenyen növelni, hogy a fából, mint nyersanyagból, a fentjelzett műanyagokat gyárthassa.

De tul ezeken a speciálisan német vonatkozásokon felmerül a kérdés: tényleg megoldja-e a társadalmi kérdést az olcsó műanyagok előállítása? Elvileg nem is fontos itt, vajjon pl. a Buna kétszer annyiba kerül-e, mint a nyersgummi, vagy hétszer annyiba, mint azt egy svájci közgazdasági orgánus írja. Amíg a műanyagok drágák, addig az ezeket használó ország életszínvonala alatta marad a természetes anyagokat használó országok színvonalának. Azonban a távol jövőnek Z. által megcsillogtatott képe, hogy t. i. a műanyagok olcsóbbak lesznek a természeteseknél, semmiben sem változtatja meg a tőkésrendszerre vonatkozó ismert igazságokat. Nem az a kérdés, természetes vagy mesterséges anyagokkal dolgozik-e a társadalom, hanem hogy milyen ennek a társadalomnak a felépítése. A polgári társadalom mozgási törvényei egyaránt érvényesek, akár természetes, akár mesterséges nyersanyagokkal dolgozik ez a társadalom. Mindkettőnek törvénye ma a Verelendung. Konkrétan: ha a szintetikus anyagok olcsóbbá válnának a természeteseknél, úgy csökken a társadalmilag szükséges munka mennyisége, vagyis munkanélküliség áll elő. Észszerű társadalmi rendben a termelés olcsóbbodása csakugyan növelné a jólétet. A német birodalom esetében azonban ily olcsóbbodás megint csak a válságot növelné — feltéve, hogy ez az olcsóbbodás még a mai rendszer alatt állna elő.

(Ádám Elek)

NAGYON FAJ. (JÓZSEF ATTILA ÚJ VERSEI). Ne mérlegeljük a költő értékeit, azon már régen túl van olvasó és kritikus. Olvasó is, elsősorban talán éppen az olvasó, dacára, hogy ez a költészet elsősorban hozzáértést feltételező, hisz magas síkokon tévelyegnek a költő kísérletező és e kísérletezést soha be nem fejező töredékei és kész versszakaszai. Magasan futnak hangban és mélyben bujkálnak ösztönöket és ősi igazságokat oly szívesen feltáró készségben ezek a verssorok, méltó például szolgálva a költő életének, gondolatvilágának és kutató érdeklődésének a környező világgal, társadalommal, multtal, jelelennel és jövővel fennálló szükségszerűen érdekelt és egybefonódó kapcsolataira. A költő, olykor akaratlanul, de annál határozottabban elárulja céljait, személyének és költészetének értelmét és (szellemi) származását. „Ha a hold süt, a néma siron tuli fény, álmomba kinyílnak a termék. Kioson, kényeret szel a konyha kövén s majszolja riadtan a gyermek.“ No lám, itt egy négysoros szakasz, amelyre talán a tévedés veszélye nélkül azt lehetne mondani, hogy jellemző a költő áldott és átkozott, de minden esetben megtagadhatatlan világára. „Ha belé-beléreccsen a szörnyű kredenc, ajkára repül kicsiny ujja: könyörögne az irgalomért, de a csend zord kürtje a zajt tova fujja“. A helyzetkép, mondhatnánk szerénytelen-ség vádja nélkül: világkép, tökéletes. Az ősi világban, a gyermekek és a szegények, az elnyomottak, a megnyomorítottak, a végső fokon ösztöneikben, (éhség, félelem hatásai alatt) olyannyira mindenki részére közös mult világában vagyunk, míg ha értelmes és hasznos törvények is szabályozzák fékezhetetlen formáinkat, ha okos meggondolások is irányítják társadalmi magatartásunkat és ha ezer otromba ügyeskedés is az ára, hogy kiigazodjunk e rányomított és lényegében megtagadott élet ezerféle képpen kendőzött veszélyei között. „Családunkban a jó a jövevény. Az érdek, mint gazda, úgy igazgat, — ezt érti rég, de ostobán, ki gazdag s ma már sejteni kezdi sok szegény. Kibomlik végül minden szövevény. Csak öntudatlan falazunk a gaznak, kik dolyffal hisz-